

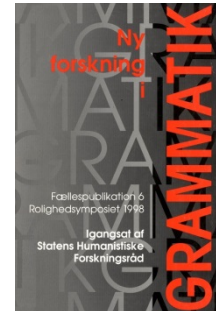
Ny Forskning i Grammatik

Titel: Subjektets plads i ikke-spørgende sætninger på spontant talt fransk

Forfatter: Hanne Leth Andersen

Kilde: C. Bache, L. Heltoft & M. Herslund (red.).
Ny Forskning i Grammatik 6, 1999, s. 23-40

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nfg/issue/archive>

© Forfatterne og Odense Universitetsforlag 1999

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre numre af *Ny Forskning i Grammatik* (1993-2012) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Subjektets plads i ikke-spørgende sætninger på spontant talt fransk

Hanne Leth Andersen

1. Indledning

Man kan især på *talt* fransk med en vis ret regne det pronominale subjekt for en næsten fast del af verbalet (cf. Bally 1926, Togeby opr. 1949, Harris 1978, Lambrecht 1987, Gadet 1997). Et generelt argument er, at de bundne pronominer ikke kan fungere uafhængigt af et finit verbal, og for talt fransk gælder der derudover, at subjektspronominet næsten er obligatorisk fx ved sideordning (Gadet 1997: 132), og at det ikke kan adskilles fra verbalet af andet end den i talt fransk lidet benyttede nægtelsespartikel *ne*, som er særligt sjældent benyttet efter pronominalt subjekt (Coveney 1996), og af objektspronominerne. Man kunne vælge kun at anse sætninger med nominalt subjekt for at have et udtrykt subjekt, hvilket Pedersen, Spang-Hanssen og Vikner (1980, §27) også lægger op til ved at placere nominalt subjekt i forfeltet, mens det pronominale subjekt placeres i verbalfeltet. Fransk adskiller sig ud fra en sådan beskrivelse kun fra italiensk og spansk ved at angivelsen af tal og person på fransk er foranstillet.

Hvis der både er et nominalt og et pronominalt subjekt, placeres det nominale subjekt imidlertid altid “uden for sætningen” (Skårup 1998) eller uden for valensledsfeltet (cf. fig. 1). På talt fransk er denne dobbelte repræsentation af subjektet forholdsvis hyppig, hvilket kunne styrke analysen af de franske ubetonede subjektspronominer som en slags verbalfleksiver.¹ Dette medfører imidlertid en del problemer i forhold til den traditionelle beskrivelse af fænomenet “omvendt ordstilling” eller “inversion”, fordi de personlige pronominer selv på talt

---

1 I så fald måtte objektspronominerne også betragtes som en del af dette udvidede verbal-syntagma.

fransk faktisk indimellem efterstilles i forhold til det finitte verbal (dog som vi skal se primært i stivnede former og i ganske få funktioner) og ikke mindst fordi de ikke er obligatoriske, omend brugen af dem synes betydeligt mere udbredt på talt fransk end i fransk skrift. Det må ud fra disse overvejelser indtil videre være mest hensigtsmæssigt at regne det pronominale subjekt for en selvstændig subjektsform og på traditionel vis at bruge begrebet ekstraposition² om de tilfælde, hvor et subjekt er repræsenteret både af et pronomen og af et substantiv.

Et subjekt i ekstraposition kan placeres før eller efter verbalfeltet, ligesom et subjekt inde i verbalfeltet kan være placeret foran og/eller efter det finitte verbal. Når et subjekt placeres efter det finitte verbal inde i valensledsfeltet, taler man normalt om inversion.

Ekstrapositionsfeltet foran verbalfeltet er i talt fransk, og formentlig i mange andre talesprog, en slags "topic-felt" (jf. Chao 1967, Li & Thompson 1981), mens det efterhængte ekstrapositionsfelt ofte betegnes som temagenoptagende (cf. Rothenberg 1989) og dermed opklarende: Ashby (1994) benævner den hyppigste funktionelle type af efterhængt ekstraposition "clarification".

Efterstilling af subjekt inde i verbalfeltet er forholdsvis ualmindeligt på talt fransk; Pedersen, Spang-Hanssen og Vikner udtrykker det med følgende glimrende tommelfingerregel: talesproget har "aversion mod inversion". Men der er alligevel nogle inversionstyper, man må medregne selv i fremsættende sætninger på spontant talt fransk. Jeg vil her undersøge placeringen af det pronominale og det nominale subjekt i ikke-spørgende sætninger på talt fransk.

Et overordnet teoretisk problem er selve afgrænsningen af det spontane talesprog. Der er en lang række parametre, som er bestemmende for de syntaktiske strukturer, man vælger (fx teksttype, tekstgenre, emnevalg, modtager, afstand), og det er selvfølgelig umuligt i praksis at genfinde en streng tvedeling af talesproget, som fx standardfransk over for spontant talt fransk. Men måske er det muligt alligevel at tale om to forskellige prototypiske normer, der befinder sig i et kontinuum af re-

2 Jeg foretrækker dette begreb frem for det generative dislokation, som underforstår en flytning af en konstituent, hvilket heller ikke diakront synes at være tilfældet (cf. Simone 1997).

gistre, inden for hvilket den skrivende eller talende til enhver tid placerer sig.

De normer for subjektets stilling, jeg vil forsøge at skitsere, gælder for dette efter min mening prototypiske (spontane) talesprog, og jeg har valgt at basere beskrivelsen dels på en række korpora³, der er kendetegnede ved et forholdsvis spontant sprog, dels på eksempler fra grammatikker og enkelte egne eksempler, og endelig et særligt korpus med eksempler på efterstillet subjekt i talt og skrevet fransk, udarbejdet af Paul Cappeau i forbindelse med hans afhandling om dette emne (Cappeau 1992). Informationsstrukturen er et vigtigt kriterium for forståelsen af et sprogs opbygning (ikke mindst talesprog over for skriftsprog) og rækkefølgen nominalt subjekt (N) + verbal (V) er tilsyneladende uhensigtsmæssig og forholdsvis lidt brugt i spontant talt fransk, når N indeholder ny information (Lambrecht 1987, 1988). Her foretrækker talesproget andre strukturer, såsom kløvninger og efterstillet nominalt subjekt, og placerer ofte et nyt N i andre funktioner end S. Dette vil jeg kort komme ind på i afsnittet om informationsstruktur.

2. Ekstraposition og sætningskema

Mange udsagn på talt fransk indeholder som nævnt to subjekter, både et pronominalt og et nominalt (fx: *Mon père il dit*, jf. dansk: *Min far han siger*). Det pronominalt subjekt (P) har sin placering umiddelbart før verbalet inde i verbalfeltet. Det nominale subjekts placering er i forfeltet (cf. eksempel 4) eller i slutfeltet (45 og 5), men når dette led samtidig er repræsenteret inde i verbalfeltet, taler man normalt om ekstraposition eller dislokering (cf. Nølke 1997a). Der kan være intonationsbrud mellem valensledsfeltet og det ekstraposerede subjekt, hvilket giver en forskel i fokalisering, og man kan diskutere, om skellet mellem subjekt i forfeltet og subjekt i ekstraposition i talt fransk ikke snarere går ved dette træk end ved tilstedeværelsen af et pronominalt subjekt. Intonationsbruddet har stor betydning for den efterstillede ekstraposition: her er der ifølge Raffaele Simone tale om en reanalyse (1997: 55) af en oprindelig dobbeltkonstruktion, hvor pausen

³ Jeg bruger i nærværende fremstilling følgende korpora, der så vidt muligt kan regnes for spontane: 1) "Discussion sur les normes linguistiques", tilhørende Thomas Kotschi, Freie Universität Berlin, (Korpus Kotschi, forkortet KK). 2) En samling transskriberede optagelser bestående af monologer og gruppesamtaler (Jürgen Eschmann 1984, forkortet JE).

er et sidste ydre tegn på de to deles indbyrdes afgrænsning, og hvor bortfaldet af pausen samtidig bevirker, at fokus flytter sig fra det ekstraponerede led til hovedverbalet.

Et problem i talt fransk er imidlertid, at indtil flere led kan befinde sig i ekstraposition, samlet foran eller efter valensledsfeltet eller fordelt uden om dette, og at rækkefølgen af disse led tilsyneladende ikke er klarlagt. Jeg kalder indtil videre ekstrapositionsfeltet foran valensledsfeltet for grundfelt eller topic-felt, fordi talt fransk synes at have brug for først at indkredse emne, tema, tid, sted eller person, hvilket kan sammenfattes som topic.

Fig. 1

Ekstra-Position (Topic-felt)	Valensledsfelt			Ekstra-position (verbal-fokaliserende)
	Forfelt	Verbalfelt	Slutfelt	
(1) Pierre son frère sa moto le pneu		il est crevé		
(2) le magnétophone hier soir		je l'ai cassé		
(4) par contre	mes parents	en font	plein	
(45)		elle dit	bonjour	la poupée
(3) le magnétophone peut-être au départ		ça te gêne		
(5)		ils ont ils ont	rien défini	ces académiciens
(8) en une nuit monsieur Duhamel en une nuit sur les principales places financières		se sont envolés	environ deux mille mille milliards de dollars	

Topicfeltet er ikke reserveret til bestemte ledfunktioner (vi ser i skemaet eksempler på subjekt (1 og 3) objekt (2) og sætningsadverbialer (4)), men kan siges generelt at være benyttet til indkredsning af sætningens topic, hvor man tager udgangspunkt i en kendt størrelse for at tilføje ny information, cf. eksempel (1) og (2):

- (1) Pierre son frère sa moto le pneu il est crevé
 (2) le magnétophone hier soir je l'ai cassé

Hvis der ikke er et pronominalt subjekt inde i verbalfeltet, regnes et efterstillet nominalt subjekt for at befinde sig i *slutfeltet*, hvorimod et nominalt subjekt, hvis det har "kopi" (Nølke 1997a) inde i verbalfeltet, står i ekstraposition, uden for sætningen (Skårup 1998). Jeg er enig med Simone (1997) i, at et nominalt subjekt (eller andet led) i denne position, uden pause, bevirker en fokalisering af hovedverbalet (og evt. et efterstillet objekt), hvilket også på fransk tydeligt fremgår af intonationen, som er stærkt stigende på verbalet (med nært tilknyttede led, jf. eksempel 5 og 45), og faldende på det efterstillede led i ekstraposition. Ekstraposition er forholdsvis almindeligt på moderne talt fransk, både før og efter valensledsfeltet, hvorimod foranstillede nominale subjekter uden kopi tilsyneladende er meget ualmindelige på moderne talt fransk (Jeanjean 1981 og Lambrecht 1986, 1987).

I det skema jeg foreslår, har jeg ikke medtaget sætningsadverbialers mulige placering inde i valensledsfeltet, men henviser for disses placering til Nølke (1997b). Verbaladverbialer eller andre ordklassetilknnyttede adverbialer⁴ befinder sig inden for samme felt som den kerne, de er knyttede til.

Til slut skal nævnes, at der for bisætningers vedkommende skal tilføjes et *konjunktionalfelt*, som erstatter topic-feltet. Når konjunktionalet ikke blot er konjunktionalt, men udfylder en ledfunktion i bisætningen⁵, kan konjunktionalfelt og forfelt falde sammen.

I det følgende vil jeg med udgangspunkt i en række eksempler gennemgå det pronominalt og det nominale subjekts stilling i forskellige

4 Adjektivadverbialer, adverbiumsadverbialer, substantivadverbialer etc.

5 For en diskussion heraf, se Rikke Larsens artikel andetsteds i denne publikation.

ikke-spørgende sætninger på spontant talt fransk⁶, først en række primært uindledte sætningstyper (afsnit 3-7) og herefter indledte sætninger (afsnit 8).

3. Uafhængige fremsættende sætninger

Her er ligesom i skriftsproget normalt foranstillet subjekt i kombinationerne NPV, NV, PVN og PV:

- (3) le magnétophone peut-être au départ ça te euh ça t'gêne (KK, W1-468)⁷
- (4) par contre mes parents en font plein quand ils parlent tu vois (KK, W2-167)
- (5) ils ont ils ont rien défini ces académiciens (KK, M2-220)
- (6) maintenant euh bon j'fais presque plus de fautes (KK, W2-165)

Som allerede nævnt, og som det ses i skemaet (fig. 1) er der i talt fransk en tendens til at nævne topic først, hvilket ses af eksempel (3) og (4). I (5) er der tale om genoptagelse af tema, en struktur som fokaliserer verbalet og det pronominale objekt *rien*, som placeres mellem finit og infinit verbal. Subjektet i (6) er 1. pers. sing., der kunne genoptages med det ubundne subjektspronomen *moi*. Efterstillet (*maintenant je fais presque plus de fautes moi*), ville dette medføre en fokalisering af verbal og objekt, mens det foranstillet (*moi maintenant je fais presque plus de fautes*) ville give subjektet en form for kontrastfokus.

Efter forbindelsesadverbialer, spidsstillet adverbial eller subjektsprædikat er der normalt ikke på spontant talt fransk efterstilling af nominalt subjekt, sådan som det gælder for skriftsproget (i form af såkaldt final inversion). Efter sådanne spidsstillinger vil talesproget vælge fx en præsentationskonstruktion (7), og man kan derfor næppe finde mange eksempler på andet end pronominalt subjekt i disse tilfælde:

6 Den kan således til en vis grad sammenholdes med Povl Skårups artikel om subjektets plads i nufransk (Skårup 1998), selvom den ikke beskæftiger sig med ekstraposition.

7 Nøkke (1997a, p. 91) gør opmærksom på, at gentagelse af substantivsyntagme med *ça* ofte, som her, fører til generisk reference.

- (7) Au bout de l'allée il y avait une lumière qui brillait (cf. Pedersen et al. 1980: 88⁸)

Der er imidlertid mange eksempler på en sådan efterstilling af nominalt subjekt i talt mediesprog (cf. Cappeau, *Corpus*: 88-110).

I standardfransk finder man efterstilling af nominalt subjekt ved komme- og forsvinde-verber (Tøgeby 1985: §2018.1). På talt fransk findes efterstillet subjekt uden pronominalt subjekt i verbalfeltet ved denne gruppe af verber (som fx *entrez*, *arrivez*, *allez*, *disparaître*, *s'envoler*); Cappeau har eksempler primært fra mediesprog (eksempel 8 og 9), men også fra mere dagligdags sprog (10):

- (8) en troisième position arrivent les biens médicaux (TF1. 3/3/87. 20h, cit. Cappeau, *Corpus*: 89)
- (9) en une nuit monsieur Duhamel en une nuit sur les principales places financières se sont envolés environ deux mille milliards de dollars (A2. 1/2/88 débat 21h, cit. Cappeau *Corpus*: 96)
- (10) bon arrive le soir + l'Américain se prépare (C52, LA84, DECORM, II, 25, 7, cit. Cappeau, *Corpus*: 89)

De i alt to eksempler, Cappeau citerer fra ikke-mediesprog, har begge tidsangivelser som subjekt for *arriver* (som 10), og man kan forestille sig, at disse udtryk får karakter af fast vending, og får fast status som et adverbialt udtryk for tid.

Efterstillet subjekt ved komme-verber skal adskilles fra efterstillet subjekt ved foranstillet adverbial, som findes (i mediesproget) ved en langt større gruppe verber. Det specielle ved komme- og forsvinde-verberne er, at udsagnet kan begynde direkte med V, sådan som det ses i (10).

---

8 Det efterhånden klassiske eksempel hos de tre forfattere lyder således: *Au bout de l'allée brillait une lumière.*

4. Indskudte sætninger

Indskudte sætninger er selvstændige, uafhængige sætninger, der i modsætning til parentetiske sætninger indeholder alle valensled og derfor på det syntaktiske niveau fungerer uafhængigt af den sætning, de afbryder. Da den midlertidigt afbrudte sætning normalt er repræsenteret ved et pronomen, er de dog ikke semantisk uafhængige. De har normalt en meget svagt stigende, næsten monoton intonation, som signalerer, at det drejer sig om et indskud, en parentes, og at den påbegyndte sætning vil blive genoptaget:

- (11) Ce nom s'applique, *vous le savez, docteur*, à celui qui circule sur la route (cit., M. Dessaintes 1960: 27)

5. Anførende sætninger

Anførende sætninger har typisk ligefrem ordstilling, hvadenten de forekommer før, inde i eller efter den direkte tale.

Foranstillede anførende sætninger er ifølge mine korpora de absolut mest hyppige på spontant talt fransk og de følger samme regler for subjektets stilling som almindelige fremsættende sætninger:

- (12) quand je leur téléphone *ils me disent t'as l'accent parigot* (KK, 272-M2)
 (13) c'est pas dans l'absolu que *les académiciens ils ont dit ah ouais ouais* ( ) bien euh (KK, 603-W3)
 (14) *on dira* tiens elle fait une faute tiens euh (KK, W2-334)

Midt- og efterstillede anførende sætninger står klart parentetisk (Urmson 1949, Heltoft 1989) og er syntaktisk og semantisk underordnede i forhold til den direkte tale, som i sig selv er en komplet sætning (cf. Andersen 1999). Denne underordning kan også ses ved muligheden for at anførende sætninger indledes med *que*:

- (15) vous devez tous partir *qu'il disait* (CZ 45n76, cit. Blanche-Benveniste 1997)

Denne mulighed synes at være mindre benyttet i det talte sprog end i grammatikernes og forfatterens opfattelse af talt sprog, cf. Gadet

1989: 164: “pas vraiment rare à l’oral, ce type d’exemple est constant dans la reproduction écrite des dialogues”.

Der findes i talesproget eksempler på efterstillet subjekt (N eller P) i midt- og efterstillede anførende sætninger, men primært ved verbet *dire* og enkelte andre. I Cappeaus eksempler på efterstillet subjekt i anførende sætninger er kun 16 eksempler ud af 184 mundtlige, og af disse 16 er 7 med *dire*, 2 *repren dre*, 1 *répon dre*. Der indgår iøvrigt i de 184 udsagn også et par eksempler med *sembler*, som jeg regner for diskursmarkør (*evidential*), og ikke anførende, men det er ikke ødelæggende for den tentative statistik.

Der er kun følgende tre mundtlige eksempler på midtstilling, et med pronominalt subjekt i 3. pers. (16), to med nominalt subjekt (17 og 18). Især eks. 17 er påfaldende, fordi verbet ikke er *dire*. Det drejer sig da også om en *litterær genfortælling* og altså et ikke helt dagligdags register. Eksemplet med Saint Paul (18) er tydeligt meget høj stil (Bibelcit):

- (16) donc Joseph Bé- Bédier montre un peu le: l’inanité de ce: de ce cycle de recherches – puisque *dit-il* les contes internationaux appartiennent à tous les temps et toutes les cultures (C64, LIC88-C, JONIN, 16, 9, cit. Cappeau, *Corpus*: 22)
- (17) je veux t’accompagner dans la forêt – mais *repren dre Saliavant* – la marche dans la forêt est pénible (C65, ABDEL, 11, 16, cit. Cappeau, *Corpus*: 40)
- (18) ne vous endormez pas *nous dit Saint Paul* veillez car vous ne savez ni le jour ni l’heure (C82, LIC90-4, SOUDAY, 6, 7, cit. Cappeau, *Corpus*: 26)

Når det gælder efterstillet anførende sætning er verbet *dire* mest hyppigt (men vi finder også verber som *préciser*, *répon dre* og *s’écrier*), og et evt. efterstillet subjekt er oftest pronominalt:

- (19) tu n’as pas l’air dans ton assiette *dit-il* (C37, TSCHAR, 17, 16, cit. Cappeau, *Corpus*: 22)
- (20) il vous trouve surexcité – *pr- a-t-il précisé* lors de son audition (C37, TSCHAR, 18, 1, cit. Cappeau, *Corpus*: 24)

Man kan altså finde efterstillet pronominalt subjekt i midt- og efterstillede anførende sætninger, primært ved verber som *dire* og *répondre*.

6. Sætningsformede diskursmarkører

Denne type parentetiske udtryk findes kun med pronominalt subjekt og har ligefrem ordstilling (PV), når de forekommer med 1. og 2. persons pronominer:

- (21) avec une espèce d'huile ou graisse quelconque *je suppose* (JE, A-p. 30)
- (22) mouvement du vingt-deux mars *je crois* (JE, A-p.96)
- (23) ah oui mais ça il est très précis *j'avoue* (KK, M2-573)
- (24) non non je n'peux pas dire que ça gêne au niveau de la compréhension *tu sais* (KK, W1-142)
- (25) *tu sais* c'est la mémoire c'est la mémoire d'écolier ... (KK, W3-II,08)
- (26) mais bon c'est c'est un automatisme *tu vois* (KK, W1-145)

Udtrykkene *paraît-il* og *(me) semble-t-il* er imidlertid ret almindelige:

- (27) la sonorisation ... avait été cassée la veille *paraît-il* ... (JE, A-p.21)
- (28) personnellement j'irais très vite dans le livre de genèse au mot beuryte c'est-à-dire alliance et *me semble-t-il* on a là la clé plutôt /l',0/ une des clés de lecture possible (Cx, DEROZ, 5, 2, cit. Cappeau, *Corpus*: 36)

Med diskursmarkørfunktion forekommer også sætninger indledt med *si*, igen med ligefrem ordstilling (PV) i 1. og 2. person:

- (29) j'y ferais pas attention *si tu veux* j'y attacherais pas d'importance (KK, W1-140)
- (30) elle était imposée par ces par ces par ces euh par ces gens-là *si je peux dire* (KK, M1-608)

7. Adverbielle ledsætninger

Ligesom efterstilling af subjektet i det skrevne standardsprog kan have

betingende betydning (ved brug af conditionnel): *Vivrait-il cent ans, il ne l'oublierait pas*, Pedersen, Spang-Hanssen & Vikner 1980: §24.3), så kan stigende intonation også bruges til at angive, at en sætning skal opfattes fx betingende eller temporalt i forhold til et efterfølgende udsagn:

- (31) *j'ai pas de dictionnaire* je change le terme de ma phrase (KK, M1-25)
 (32) *tu reçois une lettre la première lettre* euuh tu vas faire vachement gaffe aux aux aux fautes d'orthographe (KK, W2-90)
 (33) *j'ai une phrase à faire* je la écris comme comme j'la sais (KK, M4-II, 29)

Man kan også opfatte sådanne sætninger som udtryk for regelmæssighed, svarende til indledte sætninger med *si* eller *quand* (cf. Andersen 1998).

8. Indledte sætninger

Her er pronominalt subjekt altid foranstillet, og hvis indlederledet ikke udfylder nogen valensledsfunktion, ligner franske bisætninger fremsættende sætninger med hensyn til rækkefølgen SV (NV, PV eller NPV):

- (34) *tu peux dire aussi que la forme est un peu au service du contenu* (KK, W1-506)
 (35) *quand Sophie elle m'écrit* (KK, W2-106)

Ligesom det gælder for skriftsproget, er det normalt kun i bisætninger med valensledsopfyldt forfelt, man kan finde efterstillet nominalt subjekt. Dette er der i mit korpus flere eksempler på, med verbet *dire*:

- (36) *à Nantes, contrairement à ce qu'a dit (BBBBB), non pas à Flins ça ...* (JE, A-p.19)

Eksempel (36) viser efterstilling af et nominalt subjekt i en relativsætning (pronominel bisætning). Efterstillingen gør, at det ubundne subjekt bliver fokaliseret.

I (37) fungerer *comme*-sætningen indirekte anførende:

(37) tu ... tu, hein, *comme disait (VIII)* (JE, A-p.31)⁹

Mens det efterstillede subjekt i (38) er del af en pseudo-kløvning:

(38) oui mais *c'que disait Anne c'est que ...* (KK, W1-308)

I Cappeaus korpus findes en lang række forskellige verber med efterstillet subjekt i kløvninger (jf. 38). Det skal dog bemærkes, at ud af 41 eksempler på denne struktur er de 33 taget fra den talte presse, og der er ingen eksempler med pronominalt subjekt:

(39) car c'est ici *qu'aboutissent toutes les pollutions* /et, O/ on doit les prendre en compte (TF1, Reportage, 16/11786, 19h30, cit. Cappeau *Corpus*: 83)

(40) c'est cela *que nous racontent aujourd'hui les journaux soviétiques* (France Inter, 13/1/87, 8h25, cit. Cappeau *Corpus*: 86)

9. Informationsstruktur

En væsentlig forskel mellem skrift og tale består i, at informations-tætheden i det talte sprog er mindre. Dette skyldes, at de to kommunikationsituationer er så forskellige, ikke mindst med henblik på tid. Man har langt bedre tid til at planlægge, når man skriver, og kan derfor integrere flere ideer i hinanden, mens man i spontan tale kan iagttage, at informationsenhederne følger hinanden lineært (cf. Chafe 1982), og det manifesterer sig med hensyn til den her behandlede problematik i færre nominalsyntagmer, især som foranstillet subjekt, og tilsvarende flere pronominer. Der er således sætningstyper med nominalt subjekt, som principielt må siges at findes i spontant talt fransk (uden at der behøver være tale om registerskift), men som sjældnere realiseres.

Dette gælder fx for anførende sætninger, hvor jeg i mit korpus næsten udelukkende fandt eksempler med pronominalt subjekt. I det føl-

9 Cappeau anser tilsyneladende sådanne sætninger med *comme* som værende uafhængige parentetiske. I hans eksempel: *être beau: comme disait Rainu beau*: (C27, Cappeau, p. 31) er *comme*-sætningen for mig stadig anførende, selvom det drejer sig om et indirekte citat.

gende eksempel er det nominale led *des profs* ikke placeret først i udsagnet, men præsenteres først som objekt. Det logiske verbal for *des profs* (*disaient*) bliver således verbal for *qui* i en relativsætning, og sådanne præsentationskonstruktioner er meget hyppige i talt fransk (cf. Lambrecht 1988):

- (41) on avait *des profs* au lycée *qui nous disaient* bon ben vous faites un devoir (KK, W3-04)

Sådanne præsentationskonstruktioner, der tjener til at undgå nominalt subjekt er særligt påkrævede, når det er en ny referent, der indrages (41 og 42):

- (42) moi je j'vois j'ai une j'ai *une bonne très bonne amie* que que je connais depuis bon ben pas mal de temps je sais qu'*elle fait* des fautes d'orthographe (KK, W2-95)

eller når en tidligere omtalt referent aktualiseres på ny (43):

- (43) oui bon mais si on prend *ces bouquins* ils *sont lus* par des gens quand même (KK, W3-305)

Hvis der er et nominalt subjekt, ses det ofte sammen med et pronominalt ((N)PV):

- (44) c'est pas dans l'absolu que *les académiciens* ils ont dit ah ouais ouais ( ) bien euh (KK, 603-W3)

Når det nominale subjekt er efterstillet, skyldes dette også informationsstrukturen, sådan som i følgende eksempel, hvor subjektet er tema (Rothenberg 1989: 153: "thème de rappel") og, hvis der er en pause før det ekstraponerede subjekt, fokaliseres. Hvis der ikke er nogen pause, kommer der en kraftig intonationsstigning på det foregående syntagme og altså en fokalisering af verbal og objekt:

- (45) elle dit bonjour, la poupée (cit. Marie-Louise Moreau 1987)

Det kan som nævnt i indledningen synes logisk at benævne denne ordstilling VOS, sådan som Moreau gør det (Moreau 1987), i hvert fald når der ikke er nogen pause mellem verbalfelt og nominalt subjekt: pronominet er blot til stede, fordi det finitte verbal ikke kan klare sig uden det, som en bøjningsendelse, mens det egentlige subjekt, som pronominet også følger i køn og tal, er det nominale subjekt. Valget mellem foranstilling og efterstilling af dette er et fokaliseringsspørgsmål: foranstillet (*La poupée (elle) dit bonjour*) bliver det topic, mens det efterstillet uden pause (*Elle dit bonjour la poupée*) unddrager sig fokus. Men analysen giver naturligvis problemer, ikke mindst fordi grænsen mellem en analyse VOS og en analyse VO + S i ekstraposition skal trækkes ved tilstedeværelsen af noget så svært definerbart som en pause (samt en intonationsforskel). Alligevel er det en interessant løsning, fordi den i modsætning til den traditionelle analyse giver mulighed for at placere et efterstillet nominalt subjekt i henholdsvis slutfeltet og i ekstraposition, ikke ud fra tilstedeværelsen af et pronominalt subjekt foran verbalet, men ud fra prosodien, som naturligvis spiller en stor rolle for ytringers betydning og funktion i det talte sprog.

10. Konklusion

Efterstillet pronominalt subjekt er på moderne spontant talt fransk faktisk begrænset til midt- og efterstillede anførende sætninger, samt stivnede former som *paraît-il* og *semble-t-il*. Det er interessant at notere, at langt de fleste eksempler på efterstillet pronominalt subjekt findes i mediesproget og ikke i dagligsproget.

Efterstillet nominalt subjekt uden pronominal foranstillet kopi er tilsyneladende heller ikke hyppigt, hvilket har flere årsager: den mindre informationstæthed i talesproget medfører, at der generelt er færre nominale subjekter; informationsstrukturen, som kræver, at ny information præsenteres, før den indgår i en prædikation, giver flere præsentationskonstruktioner og derefter flere pronominal subjeker, og det er uden tvivl korrekt, som Lambrecht (1986) har vist, at substantiver i spontant talt fransk i hvert fald ofte indgår som andre led end subjekt.

Jeg mener dog ikke, som Lambrecht, at SVO (med nominalt subjekt) skal udelukkes som en dominerende struktur på talt fransk, men blot

at den i mange situationer ikke er mulig, fordi den ikke kan bruges til at introducere ukendte størrelser. Man bør derfor skelne mellem mulige strukturer i en given norm/et givet medium og deres faktiske operationalitet ud fra de pragmatiske betingelser.

Jeg mener at have påvist tendenser til at subjektpronominerne i talt fransk i modsætning til skrevet fransk kan betragtes som verbalfleksiver. Det drejer sig om de tilfælde, hvor der ikke er nogen pause mellem det nominale subjekt, vi normalt betragter som værende ekstraponeret, og resten af sætningen, hvadenten denne befinder sig foran eller efter det nominale subjekt. Når der ikke er nogen pause, kan man med Simone (1997) hævde, at en oprindelig tvedelt struktur er blevet til en enhed, og der er ikke, som ved tilstedeværelsen af en pause, tale om fokalisering af det ekstraponerede led. Herudover er der er på talt fransk en større tendens end på skrevet fransk til, at der i verbalfeltet befinder sig et subjektspromomen, uanset om der er et nominalt subjekt i sætningen eller ej. Den begrænsede efterstilling af pronominalt subjekt kunne også betragtes som et tegn på, at subjektpronominerne i talesproget i mindre grad opfattes som selvstændige led. Som ved mange andre talesprogsfænomener er spørgsmålet, om det drejer sig om en generel forskel mellem skrift og tale eller om en dynamisk udvikling.

Referencer

- Andersen, H. L. (1997). *Propositions parenthétiques et subordination en français parlé*, Romansk Institut, Københavns Universitet (ph.d.-afhandling).
- Andersen, H. L. (1998). Uindledte adverbielle sætninger i moderne talt fransk, Festskrift for Knud Larsen og Jørgen Schmitt Jensen, (*Pré*)publications 166, Romansk Institut, AU.
- Andersen, H. L. (1999). Discours direct en français parlé spontané. In G. Boysen & J. Moestrup (eds.) *Etudes de linguistique et de littérature dédiées à Morten Nøjgaard*. Odense: Odense Universitetsforlag. 15-31.
- Ashby, W. J. (1988). The syntax, pragmatics, and sociolinguistics of left- and right-dislocations in French, *Lingua* 75, 203-229.
- Bally, C. (1926). *Le Langage et la Vie*. Paris.
- Cappeau, P. & M. Blasco (1991). Problème de données: sujet postposé et double marquage, *Recherches sur le français parlé*, n°11, 11-30.

- Cappeau, P. (1992). *Le sujet postposé en français contemporain*. Thèse (Nouveau régime), Université de Provence.
- Chafe, W. (1982). Integration and Involvement in Speaking, Writing, and Oral Literature. In D. Tannen (ed.) *Spoken and Written Language: Exploring Orality and Literacy*. Norwood, New Jersey: Ablex. 35-53.
- Chao, Y. R. (1967). *A Grammar of spoken Chinese*. Berkeley: University of California Press.
- Coveney, A. (1996). *Variability in Spoken French. A Sociolinguistic Study of Interrogation and Negation*. Exeter: Elm Bank Publications.
- Dessaintes, M. (1960). *La construction par insertion incidente*. Paris: D'Arthey.
- Deulofeu, J. (1989). Les couplages de constructions verbales en français parlé: effet de cohésion discursive ou syntaxe de l'énoncé, *Recherches sur le français parlé*, n°9, 111-141.
- Eschmann, J. (1984). *Texte aus dem "français parlé"*. Tübingen: Gunter Narr.
- Fradin, B. (1990). Approche des constructions à détachement: inventaire. *Revue Romane* 25, 3-34.
- Gadet, F. (1997, revid. udg.). *Le français ordinaire*. Paris: Armand Colin.
- Harris, M. (1978). *The Evolution of French Syntax. A Comparative Approach*. London & New York: Longman.
- Heltoft, L. (1989). En plads til sprogvidenskabens hittebørn. Om talesprog og sætningsskema. *Selskab for Nordisk Filologi, København, Årsberetning 1987-1989*, 26-45.
- Jeanjean, C. (1981). L'organisation des formes sujets en français de conversation: étude quantitative et grammaticale de deux corpus. *Recherches sur le français parlé* 3, 99-131.
- Lambrecht, K. (1986). *Topic, focus, and the grammar of spoken French*. Berkeley, California, Ph.d.-Thesis.
- Lambrecht, K. (1987). SVO sentences in French discourse. In R. S. Tomlin (ed.) *Coherence and grounding in discourse (Typological Studies in Language 11)*, Amsterdam/Philadelphia: Benjamins. 217-261.
- Lambrecht, K. (1988). Presentational cleft constructions in spoken French. In J. Haiman & S. Thompson (eds.) *Clause Combining in Grammar and Discourse (Typological Studies in Language 18)*. Amsterdam / Philadelphia: Benjamins. 135-179.

- Li, C. N. & S. A. Thompson (1981). *Mandarin Chinese: a functional reference grammar*. Berkeley: University of California Press.
- Moreau, M.-L. (1987). L'ordre des constituants dans les productions orales entre familiers. *Travaux de Linguistique* 14-15, Gembloux: Duculot, 47-66.
- Nølke, H. (1997a). Dislokering på moderne fransk, hvorfor og hvordan? *Ny forskning i grammatik, Fællespublikation 5*, Odense Universitetsforlag. 83-108.
- Nølke, H. (1997b). L'ordre des mots et la structure discursive: le cas des adverbes de phrase. *Actas do XIX Congreso Internacional de Lingüística e Filología Románicas*, Universidade de Santiago de Compostela, 1989. 977-984.
- Pedersen, J., E. Spang-Hanssen & C. Vikner (1980). *Fransk grammatik*. København: Akademisk Forlag.
- Rothenberg, M. (1989). Quelques moyens syntaxiques de rhématisation et de thématization en français. *Bulletin de la Société de Linguistique*, vol. 84-1, 143-161.
- Simone, R. (1997). Une interprétation diachronique de la "dislocation à droite" dans les langues romanes. *Langue française* 115, 48-61.
- Skårup, P. (1998). Subjektets plads i nufransk. (*Pré*)publications 167, Romansk Institut, Aarhus Universitet, 45-61.
- Togoby, K. (opr. 1949). Qu'est-ce qu'un mot? *Recherches structurales*, genudg. i *Choix d'articles 1943-1974*, Michael Herslund (ed.), *Études Romanes* 15, 1978, 51-65.
- Togoby, K. (1985). *Grammaire française*, vol. V. København: Akademisk Forlag.
- Urmson, J. O. (opr. 1949). Parenthetical Verbs, genudg. i C. E. Caton (ed.) *Philosophy and Ordinary Language*. Urbana: University of Illinois Press, 1963. 220-246.

